

4.
szám

SZÉKELY

UTKEZÉS

♦ IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT ♦ MEGJELENIK SZÉKELYUDVARHELYEN ♦ III. ÉVFOLYAM ♦ 1992 ♦

└ Tankó Gyula: SZENT LÁSZLÓ A GYIMÉSIEK TUDATÁBAN ÉS LEGENDÁIBAN ┘ Ferenczi István: GONDOLATOK A SZÉKELYEK KORAI TÖRTÉNETÉRŐL ┘ Horpácsi Sándor: A SÁTÁN FATTYA ┘ Nagy Zoltán Mihály: AZON A TÉLEN ┘ Ferenczi Géza: A HÉTFALUSI CSÁNGÓKRÓL ┘ Bakay Kornél: A MAGYAR SZENT KORONA VÉDELMEBEN ┘ Benkő András: ZENETÖRTÉNETÜNK ┘ Nagy Olga: HAMUPIPŐKE IGAZSÁGA ┘ Szűcs János: A MOLDVAI CSÁNGÓ MAGYAROKRÓL ┘ Babits Mihály, Beke Sándor, Nagy Irén, Pataki István, Juhász Ferenc VERSEI ┘

Gy. Szabó Béla: KÁLVÁRIA

Babits Mihály

ERDÉLY

Rólad álmodtam, Erdély,
kamasz koromban, Erdély,
messzirül süvegeltek
hegyek és fejedelmek.
S ki voltál könyvem, Erdély,
ezeregyéjem, Erdély,
lettél ifjonti házam
és tanuló lakásom.
Három nagy évig, Erdély,
laktam földedet, Erdély,
ettem kürtös kalácsát
s a tordai pogácsát.
Ismertem színed, Erdély,
tündérszín őszöd, Erdély,
üveg eged metélő
csúcsaid gyémánt élet.
Most versbe szállok, Erdély,
az első hírre, Erdély,
hogy varázsod határát
sorompók el nem állják.
Öreg pilóta, Erdély,
ül így a gépbe, Erdély,
mégegyszer ifjúsága
tájain szállni vágyva...

800 éve avatták

Messze esik Gyimes azoktól a helyektől, ahol valamikor a magyarok szent királya, László harcolt, épített, járt. De a szelleme, a neve évszázadok óta jelen van a Hargita tájain. Hogy lehet az, hogy nincs még egy alakja a történelemnek, aki annyira jelen volna a tudatban, a lelkekben? Jelen van a legendákban, Szépvíz elnevezésében, a szépvízi búcsún; a Gyimest Csíktól elválasztó Széphavas tetején kápolna nyomai őrzik Szent László emlékét, a kápolna melletti küpüs kút nagy lapos kővén az itt élők szerint ma is látszik Szent László lovának a nyoma. Szent László emléke, legendája jelen van a székelyderzsi templom freskóján, amint a kun vitézt legyőzi. Megtaláljuk alakját Bögözben és Csíkban sok falfestményen.

A történelemből tudjuk, hogy kb. 1040 és 1095 között élt, 1077-től 1095-ig uralkodott. A hagyományok szerint sok látomása volt, a nagyváradi sírjához számos csodát fűzött a néphit. Ilyen csoda pl. amikor halála után vagy 200 évvel a székelyeket vezette győzelemre a betörő tatárok ellen. A tatárok szerint őket nem a székelyek, hanem Szent László győzte le. Nos, állítólag a templomőr ebben az időben azt észlelte, hogy a Szent László koporsója hiányzott a nagyváradi templomból. Tettei, legendái alapján a katolikus egyház 1192-ben szentté avatta László királyt. 1992-ben ünnepeljük tehát szentté avatásának 800. évfordulóját. Legendákból legendák születtek. Ismert dolog, hogy más vidékeken is mondák élnek nagy embereinkről, így Szent Lászlóról is. Az olyan nagy neveket, mint Szent István, Mátyás király, Petőfi Sándor nem lehet holtuk után „egy sírba” elzárni. Szépen válaszolt valamikor egy megkérdezett, hogy miért is keresik Petőfi sírját valahol Oroszországban, ha már egyszer a Hargita tövénél közös sírba temették. A válasz az volt, hogy egy ilyen nagy ember számára nem elég egy sír, nem fér bele egy sírba. Ők ott járnak, nőnek, apadnak, újrászületnek, ahol magyar él. Azért jöhetett 200 évvel halála után a Székelyföldre Szent László, mert nagy szükség volt itt a kardjára. Ha a történelem mostoha, a nagyjainkat hívjuk imáinkban, legendáinkban segítségül. Szent László soha nem járt Gyimesben, mégis Szent László a magyarok királya mindig jelen van Gyimesben.

A következőkben közreadok — minden összehasonlító magyarázat szándéka nélkül — néhány legendát, visszaemlékezést saját 1992-es gyűjteményemből, valamint néhányat a korán elhunyt Salamon Anikó 1970-es gyűjteményeiből.

Ezek tartalmazznak közös elemeket a magyar területeken, főleg Erdélyben megtalálható legendákkal (pl. csodatevések, vízfakasztás, szakadék menti meg az ellenségtől stb.), de konkrét helyi nevekhez is kapcsolódnak (pl. Csíkszépvíz, Szellő, Pogányhavas, Széphavas, Balla stb.). Sőt, az akkori nyomokat ma is itt helyben látni véljük. Például Szent László lovának a nyoma a küpüs kúti nagy, lapos kővön. Itt találkoztunk egy olyan elemmel, motívummal, ami a helyi hiedelem szerint más témájú mondákban is jelen van: „amikor a kő lágy volt”.

Szent Lászlót a mondák felruhazzák csodás, mesebeli, természetfölötti tulajdonságokkal, de mindig jelen vannak az emberi jellemvonások is. A legendák szerint Szent László egy hús-vér ember, akinek hűséges felesége, fiai vannak, akit a szomszédok „ügyes embernek” tartanak, aki csak úgy „béles” a földszintes háza ablakán,

ahol vacsorázik a családja, éppen az itt jellegzetes, levesbe aprított kenyéret eszik.

Az már érthető, hogy a mondákat ízes, helyi nyelvezetben mondják el, használva a helyi nyelvjárás sajátos szavait, kifejezéseit, mint: asszonta — azt mondta, asszon — asszony, bitkó — kerek hegycsúcs, bocsu — búcsú, csutak — kivágott fa tuskója, esszépásztotta — összetaláltatta, kivette — kidobta, küpü — kivájt ósdi fatuskó, növelte — nevelte, maga — ön, met — mert, megszorították — körülfojták, tányér — tányér, vót — volt.

De olvassuk, hallgassuk ezeket a legendákat: *Tankó József* (Jáni) 76 éves: „Itt künn a hegyen, ne, innet es láccik Széphavas tetején Szent Lászlókor bócsú van. Rég-rég mikor még nem vót országút Gyimes és Csík között, akkor amikor a gyimesiek a pünkösdi bócsúról a kereszteltekkel itt jöttek ki, nem a mostani úton. A csíkiak szembejöttek szintén kereszteltekkel, s itt találkoztak. Még jól emlékszem 22-ben (1922) jó két méter magas vót a kápóna, vaj templom romja, met itt e hegyen egy kápóna vót Szent László tiszteletére. Régebb es s most megint itt minden esztendőben bócsú van. Jönnek a csíkiak, a gyimesvölgyiek, sitt találkoznak. Met tuggya a gyimesiek nagyrésze Csíkból húzodott ide a vögybe. Na sa ahogy mondtam, ott a templom mellett van egy

Tankó Gyula

küpüs kút, egy csutakba ásták s ott van egy lapos kő s abban látszik Szent László lovának a lábnyoma. Ó rég-rég itt járt, kiverte a pogányokat. Egy havast úgy es hívnak, hogy Pogányhavas, ahol a kút van úgy hívják, hogy Rompács észka. Én es sokszor láttam a nyomot. Úgy tudom, hogy amikor a templom a hegytetején, ott a bitkón tönkrement a harangját a vacsárcii iskolába vitték s az oltárt a szépvízi örménytemplomba, a keresztet pedig, amit úgy faragtak vót kőből, beépítették egy ház alá.”

Ambrus Fülöp Hosszú 84 éves (1992): „Ciherek pataka fejt künn a tetőn úgy hívják, hogy Pogányhavas és úgy látszik ott garázdálkodtak, laktak a pogányok. Szent László zaklatta a pogányokat vaj harminc esztendőn keresztül, Szépvíz es tőle kapta a nevit, met egyszer fáradtan ment hazafelé s a lovának azt mondta ott Szépvíz mellett: „igyál ebből a szép vízből”. Így maradt a neve Szépvíz. Szent László, az ők bócsús védőszentjük, ott minden esztendőben bócsú van.

„Még gyermekkoromban hallottam, hogy mesélték Szent Lászlóról, hogy 30 esztendőn keresztül zaklatta a pogányokat. Annyi ideig vót távol a családjától. Amikor elment, a felesége állapotos vót. Az Isten kitüntette Lászlót, vótak látomásai, szent vót.

Mikor visszajött Húshagyó vasárnap este békukucsált az ablakon, hát a felesége vacsorázik két emberrel.

— Mit szólsz lovam béléjek-e?

— Ne lőj — mondta a ló. Hagyd az esti haragodat reggelre.

Nem lőtt bé. A szomszédba tulta meg, hogy

Szent László harca
a kunokkal

s z e n t t é L á s z l ó K i r á l y t

azok az ő fiai. Reggel bémutatkozott, nagy vót az öröm, össze-
ölelkeztek, s László azt mondta: Istenem bárcsak két napot éljek,
csak jó, hogy ezt megértem. Annyit élt, de boldogan halt meg.”
Ez a változat a Salamon Anikó gyűjteményében már-már novel-
lává érlelődik: „Szent László királyról csak azt tudom, hogy mikor
a pogányokat elűzte, akkor a 30 éves háborúba ment el. Akkor
elment a háborúba de először a pogányokat mikor elűzte akkor a
felesége állapotba maradt s ő nem tudott róla s elment. De előbb
a jegygyűrűjét kétfelé törte, a feleséginek hagyta felit s ő elvitte a
másik felit. Az ő jegykendőjét elhasította, felit hagyta a feleségi-
nek, s ő elvitte a másik felit. Hát má aszonták, hogy Szent László
király elmúlt, elveszett, met semmi hirt nem tuttak róla. Hát a
feleséginek született két ikre, szóval két fiúgyermek, azokat ő
felnövelte s kiiskoláztatta. Azok kitanultak papnak mindakettő, s
akkori időben úgy vót, hogy nem vót húshagyó kedd csak hús-
hagyó vasárnap. Akkor Szent László király az Anya-
szentegyházat megkérte, amikor oda vót 30 esztendeig, hogy
tegyék húshagyatot keddre, hogy ő érjen haza a feleségihez. Hát
amikor jött a lovával, a lova olyan féltátos vót, s ablakon bénezett
s a felesége két úr közt az asztal mellett vacsorázott. Akkor ő
békart lóni az ablakon, hogy lője meg őket. A lovától azt kérdez-
te, hogy bélihet-e, azokat meglője-e, akkor a lova a lábával

Szent László a gyimesiek tudatában és legendáiban

megkapálta a földet, hogy ne! A fejét megrázta, hogy: ne! Ő akkor
bément a szomszédba. Erőst szakállas vót, persze mióta nem
tudott tisztálkodni. Bément s kérli:

— Itt ebbe a szomszédba ki lakott valamikor?

Azok azt mondták:

— Ott egy ügyes ember, Szent László királynak hitták, de ő már
rég elhalt, 30 éve, hogy elment a háborúba. Ő má rég, hogy nincsen.

— S hát ki van ott? S aszonta:

— A felesége, s a feleséginek két gyermeke van. S mindkettőt
papnak taníttatta, s most azokkal vacsorázik.

Amikor visszament békérezett a házvezető-
nőtől sazt kérdezte, hogy Ki lakik itt? S mondta:

— Itt Szent László király lakott, de ő már rég
elveszett, hanem a felesége van, azok csznek,
vacsoráznak a szobában.

Hát valamilyen olyan étel vót, hogy keny-
ret apitottak a tángyérba, úgy tették rea a
levest.

Azt kérdezte a házvezetőnőtől, hogy ő
segíthet-e egy kicsit s azt mondta a házve-
zetőnő — így szembenézett vele, ügyes em-
bernek látta — ő nem bánja ha segít es.
Akkor elvette a tángyért s ő es a kenyeret
apította belé s bévitte a házvezetőnő s le-
tette a tángyért az asszony elejibe. Mikor
kifogyott belőle, akkor a félgűrű megma-
radt a tángyér fenekibe, met belélopta vót
Szent László.

— Ki van itt?

— Itt egy ügyes ember.

— Küldje bé — asszongya — hogy lássuk milyen? Ki az a
ügyes ember?

Akkor béküldte s nem mondta meg Szent László király az
nevit, hanem azt kérdezte az asszony, hogy:

— Maga mit keres itt, s mit kaptam én a tángyér fenekib.
Milyen félgűrűt?

S akkor azt mondta Szent László király:

— Vedd csak elő magad a társát!

Akkor elévette az asszony a társát s esszépásztították.

— Na most látod-e hogy ki az?

S akkor elévette Szent László a fél zsebkendőt es, s aszonta vedd
elé a társát. S az asszon elévette a társát s így üsmerkedtek meg,
hogy csakugyan 30 éve, hogy nem találkoztak s most egyik a
másikát megkapták. S akkor az asszon bévallotta, hogy ő ugyanes
állapotos maradt s ezt a két fiát azután növelte, s mindkettőt
papnak taníttatta. S így Szent László, ki hálát adott a Mindenható
Istennek, hogy bé nem lőtt az ablakon, hogy a két pap fiai
megmaradt. Azóta van húshagyó kedd, addig csak húshagyó
vasárnap vót.”

Íme más három helyi monda, amelyeket Salamon Anikó gyű-
jött, de az öregebb adatközlők ma is mindnyájan ismerték azokat
ilyen vagy olyan formában:

1., Szent László innet származott, Erdélyből fel Magyarorszá-
ra. Szent Lászlót egy kősziklának szoritották meg s egy kővel
verték úgy meg hogy. Nem tudták másképp levenni. Akkor
Vásárhelyen túl egy egy kősziklának nekiszoritották s addig lőték
vót, hogy a nyilak egy kősziklába beléfűrtak, de Szent Lászlót
nem tudták megfogni. S akkor a csapatja előjött, Szent Lászlónak a
csapatja. Összegyűltek, aztán onné a kősziklából vették vót ki Szent
Lászlót. Aztán úgy ment fel Szent László Magyarországra. Ott van
egy olyan hely, hogy Szent László forrása. Ő eresztette meg a forrást.
A csapatja hullott el víz nélkül s akkor Szent László imádkozott s víz
ütötte fel magát. S aztán úgy maradt ő szent.”

2., Szent Lászlónak olyan lova vót, hogy tátos vót. Olyan vót, hogy
egyik hegyről ő megszökte magát és zsupp a másikra. Szent Lászlót
aztán innet felhajtották egészen Vásárhelyig. Vásárhelyt, ha jártak
Szent László hasadékját látták-e? (ez a Tordai hasadék!). Meg van.
Meg van a stillyedés. Úgy lett, hogy ott megszorították vót Szent
Lászlót a pogányok, epe érték utol, akkor megszöktette a lovát,

majdnem repült s utána föld meghasadt s beléestek
a pogányok, s azt a mai napig úgy hívják, hogy
Szent László suvadása.”

3., Szent László királyról csak azt tudom, hogy
mikor a pogányokat elűzte, akkor a 30 éves háború-
ba ment el. Akkor elment a háborúba, de először a
pogányokat mikor elűzte, akkor e felesége állapotba
maradt.”

Ez a változat hasonlít a már elmesélt változathoz,
éppen csak az elmesélő teszi azt színesebbé.

Ha megfigyeltük a mesék erősen kapcsolód-
nak a vélt valósághoz, a gyimesiek még mintha
má is látnák ezeket a nyomokat, persze itt már
csak lelki nyomokról van szó. Egy sokat sa-
nyargatott népcsoport, a gyimesi csángók lel-
kében maradtak, mint igaz gyöngyszemek,
évszázadokon át. Jó az, hogy vezérek jönnek-
mennek, de a nép az ő lelki világával marad. S
mindig tudja ki az ő hőse, s tudni fogja mit
érdemes megőrizni, élesztgetni.

Szent László

Gondolatok a székelyek korai történetéről (V)

Mi a köze Csaba „királyfinak” a székelyekhez? (2)

A XII-XIII. századi hagyományban tehát teljes bizonyossággal élt még az emléke egy Csaba nevű vezér görög földi kalandozásának és „népével” (vagy inkább harcosaival) együttes ott-maradásának.

Anonymus meg az ún. „hun-történet” egymástól függetlenül őrizte meg ezt az eseményt. A „hun-történet” szerint ...a nép közmondásként szokta hangoztatni: „Akkor jöjj vissza, mikor Csaba Görögországból...” (Kézai ford. Császár Mihály. 31).

21. „...*vulgus adhuc loquitur in communi: "Tunc redive debeas, dicunt recedenti, quando Chaba de Graecia revertitur..."*”

Anonymusnak a fennebb említett balkáni kalandozással kapcsolatos állítása értelmében viszont „...az a nép, amelyet most Csaba-magyarjának mondanak (...) Görögországban maradt...” (I.h.)

45. „*populus ille, qui nunc dicitur Sobamogera (...) in Graecia remansit...*”

A *nunc dicitur* meg a *vulgus adhuc loquitur* fogalmazás félreérthetetlen állítása szerint mind Anonymus, mind a „hun-történet” szerzője eleven szájhagyomány alapján ismerte a görög földre távozott és „népestől” ott maradt Csaba vezér mondáját.

Aventinus művéből következő Csaba vezér a X. század közepén, közepe táján élt valóságos történelmi személy volt. Joannes Aventinus, eredeti nevén Joannes Turmair, az akkori bajor fejedelem udvari történetírója, 1517 és 1521 között széleskörű, körültekintő levél- és könyvtári kutatások eredményeire támaszkodva írta meg *Annalium Boiorum libri VII.* című nagy történelmi művét. Mint Jakubovich Emil észrevette (Magyar Nyelv. 1927. 229. a felsorolt szakirodalommal) Aventinus műve megírásához „...ma már ismeretlen, egykorú XI. századi, helyenként az Altaichi Évkönyveknél is bővebb forrást használt...” A kalandozásokról szóló beszámolójával kapcsolatban két ízben is ír *Schaba* magyar vezérről. Minkét alkalommal *Bultzko*, *Lelius*, *Sura* és *Toxus* vezérrel együtt említi (Vö. Gombos Albin: *Catalogus fontium historiae Hungaricae*. I. köt. Bp. 353-4.). El kell ismernünk: Aventinus leírásának történelmi értéke vitatható. Valamiben azonban mégse kételkedhetünk: alakjainak nevét és szereplésük korát megbízható — részben ma már ismeretlen — egykorú elbeszélő forrás(ok)ból merítette. A *Schabá*-val együtt említett *Bulcsu*, *Lél*, és *Taksony* nevében egészen biztosan egykorú kalandozó vezérek, méltóságok személynevet tartotta fenn. Minthogy az aventinusi *Schaba* alakja nem vezethető vissza sem Anonymus *Sobamogera* megjelölésére, sem az ún. „hun-történet” *Chaba* vezérére, e név viselőjében kétségtelenül X. századi magyar (székely?) kalandozó vezért kell látnunk. A székely-magyar hagyomány nagy hírű Csaba „királyfia” és Aventinus X. századi *Schaba* vezére minden bizonnyal azonos személy volt. Igaz: a nyugati széke-

lyekhez fűződő, egyáltalán nem föltételezhető kapcsolatáról ugyan ma mit se tudunk, de nem rekeszthetjük ki teljesen ennek a lehetőségét.

A X. század közepe táján a Balkán-félszigetre vonult és a hajdani Rácföld meg a mai Albánia Durres (Durazzo) városa közötti területre áttelepedett Csaba-magyarjai valószínűleg a különböző történelmi forrásokban ugyanonnan említett vardariota-turkokkal azonosak.

Csaba „királyfi” nevét illetően a teljesség kedvéért még valamire figyelmeztetnem kell.

Kónsztántinosz Porfürogennetosz idézett művének 37. fejezetében a besenyők 8 törzsének nevét három ízben sorolja föl. Az első két felsorolás a törzsek, törzsnevek rövid alakját őrizte meg. Kivonatosan ez a rész magyarul a következőképpen hangzik: „...Tudnivaló, hogy egész Besenyőország (az etelközi Besenyőországról van szó!) nyolc tartományra oszlik, s ugyanannyi nagy fejedelme van. A tartományok a következők: (név szerint említi, utolsóként nevezi meg *Csaban*-t...) Abban az időben pedig mikor a besenyőket tulajdon földjükéről elűzték (a kunok), fejedelmeik voltak (következik a felsorolás, utolsóként említi) *Csaban* (Kónsztántinosznál Tzópon) tartományban pedig *Botá*...” A minden bizonnyal a Don folyó nagy keleti kanyarulatától délnyugatra szállásolt *Caban* (c=cs) törzs neve nagyon hasonlít (vagy éppenséggel egyezik) Csaba „királyfink” nevével.

E névvel, jelentésével eddigelé Györffy György foglalkozott legalaposabban. (Ld. A magyarság keleti elemei. Gondolat kiad. Bp. 1990. 177-178.) Felsősorolt török nyelvészeti bizonyítékaik értelmében azonos a közép-török *cu(o)pan* „kisbíró”, a kínai-koreai *cup'an* (c=cs) „főméltóság titkára”, cagataj *copan* „őr, pásztor”, oszmán-török, krími tatár *coban* (innen a román *cioban*) „pásztor” szavakkal. A szónak azonban személynévi változata is ismeretes: *Coban* és *Capan oglu*, *Capan Sultan* alakban, sőt — kínai följegyzés szerint — a nyugati türkök törzsei sorában följegyezték a *Su-ni-se cu-p'an* (S=magyar s) és *Ko-su cu-p'an* nevéket is.

Németh Gyula pedig a nagyszentmiklósi aranykincs 21. számú edényének a külső felületén olvasható rovásfelirat egyik szavát a fenti névvel azonosította és *Caban*-nak olvasta. (Vö. Die Inschriften des Schatzes von Nagy-Szent-Miklós. Bp.-Leipzig. 1932. 8-9.) E szóban azonban a kutatók többsége — véleményünk szerint nem egészen helyesen — az avar eredetű (?) *zupan* (z=zs) méltóságnév változatát véli fölismereni.

(Folytatjuk)

A Sátán fattya

Kettős öröm Nagy Zoltán Mihály kisregénye, mert egy új könyvkiadót (Hatodik Síp) és egy érett szerzőt köszönhetünk a Sátán fattyával. Régóta vártunk erre a Gulag-ország rémtetteiről szóló hiteles magyar regényre is, a kiadóra is. Kicsit megkésve (de nem elkésve) jelentkezik mindkettő most, amikor a Birodalom recsegve-ropogva összerogyik. Más, szerencsésebb, vagy fejlettebb népek, irodalmak már túl vannak ezen a fázison: a második világháború traumájának a feldolgozásán, túlélésén. Tulajdonképpen nem is tekinthető befejezettnek a háború addig, amíg az azt végrehajtó vagy elszenvedő generációk szembe nem néznek vele, nem elemzik annak lefolyását, hatását, „eredményeit” is. A ki nem mondott szégyen és fájdalom ráfeketedik a lélekre, identitászavarokat okoz, szkizofréniát és más lelki bajokat. Érvényes ez a gyilkosokra, de az áldozatokra is. A felnőttnépek irodalma, amelyek demokráciában éltek, vagy volt erejük megteremteni a demokráciát (lásd japánok, németek) a háborút követően kegyetlen önvizsgálatot tartott. A fasizmus olyan rettenetes méreg és szégyen, aminek a legyőzéséhez, kiirtásához nem elég a fegyver (ha már elkerülhetetlen), szükséges hozzá a metsző logika és a szilárd erkölcsi tartás, értékrend is. A szovjet bolsevo-fasizmus lelepleződését, öntisztulását (ennek vagyunk a tanúi napjainkban) éppen az nehezítette, hátráltatta, hogy Sztálin — Nagy Zoltán Mihály regényhősei szerint egyszerűen a Sátán — a forma szerint megnyerte a háborút. Az orosz-szovjet nép sokáig a győzelem eufóriájában élt, s talán egy ideig még hihette is, hogy jóra fordul minden. Nem úgy mi, magyarok, akik duplán elveszítettük a háborút, mert a békét is. A ránk települő Bizánc „felszabadításnak”, a mi győzelmünknek (is) hazudta a vereséget, s ebben az volt a szörnyű és megalázó, hogy vele kellett szajkózni ezt a hazugságot. Érvényes ez az egész, az egyetemes magyar irodalomra is, amelyben mindmáig nem született meg a második világháború regénye, hiteles ábrázolása, de fokozottan érvényes az 1945-ben ismét elorzott Kárpátalján. Nagy Zoltán Mihály kisregénye a bizonyosság rá, hogy nem a szándék vagy a tehetség hiányzott hozzá, hanem a szólásszabadság. Bűzlő hazugságtengerben vergődtek

az írástudók (s nem csupán a magyarok), akik valóság-törődéseket, igazság-morzskákat is csak torzókban, bekódoltan, sejtetve, sorok közé eldugva mondhattak ki. Óriási tehertétel ez, mert súlyos zsákokkal a vállon nem lehet táncolni.

Mindentúlás nélkül állíthatjuk tehát, hogy Nagy Zoltán Mihály kisregénye az első már a megjelent művek között, amely kendőzetlenül, nyíltan szólhat, s miután a horatiusi 9 év már többszörösen letelt a mű kiérlett, esztétikailag is magasan minősíthető. Mondhatnók, hogy lecsiszolt, kimunkált, mint egy népballada. Maga a cselekmény drámaian tömör és brutálisan egyszerű. Miután a falu férfait elhurcolják három napos „malenkij robotra”, s hónapok múltán se (van aki soha) nem térnek haza, néhány asszony felkerekedik, hogy élelmet vigyen nekik a táborba, illetve hírt hozzon róluk. Micsoda naivság! Ezek az asszonyok, de egész Európa nem tudta akkor még, hogy a Gulag-ban nem érvényes semmilyen emberi érték, érzés, ráció, hogy a név (malenkij robot) a legcínikusabb hazugság. Olyan, mint a náci táborok felirata a „Die Arbeit macht frei” volt. Itt a cél maga a halál, a megsemmisítés. Gyengé vigasz nekünk magyaroknak, hogy a Sztálini „demokrácia” ebben nem tett különbséget magyar, német, orosz, lett, litván, ukrán stb. náci vagy bolsevik között. A halálgépezet kegyetlenül őrlött, s végtelenül mohó volt. Nagy Zoltán Mihály regénye azonban nem (csak) erről szól, hanem Tóth Eszter tragédiájáról, aki nem tud belenyugodni abba, hogy ha már eljutott a lágerig ne lássa az apját, bátyját, kedvesét. Szembeszáll az örökkel, akik bevonszolják a táborba, s őt pribék megerőszkolja a lányt. Nincs ebben semmi rendhagyó, hisz ezt tették Berlinig, ahol elvonultak — lányokat, asszonyokat (fiatalokat, öregeket) tepertek le, becstelenítették meg. Még utólag se lehet felmenteni őket, mondván, hogy minden katona ezt tette mióta háború van. Tóth Eszterék, a faluja, de az egész szovjet világ (béketábor) tapasztalta, hogy egy rendszerben, amelyben a személyiséget, az egyént nem tisztelik, ahol az erőszak és a féltelen az úr, ott a nemi erőszak is „természetes”. A nyugati demokráciák súlyosan büntetik ezt a bűnt, s nem csupán azért, mert a nőket, a gyengé-

bet tisztelik és védik, hanem mert a személyiséget magát. A szovjet életben viszont minden és mindenki kiszolgált, alávetett, mert ez a rendszer lényege. Nagy Zoltán Mihály kisregénye azért kitűnő, mert ezt a kiszolgáltóságot mutatja be plasztikusan egy rendhagyónak sajnos nem mondható „esetet” elmesélve. Tóth Eszter belső monológjából ismerjük meg a történetet. A falu „természetesen” kiközösíti a „katona kurvát”, hiába tudja, hogy végtelen, ártatlan. A szerző ábrázolja azt a folyamatot is, ahogyan felbomlik, mert szétverik a közösséget, amelynek értékrendjében még becses volt a szüzesség. A hazugság az erőszakkal együtt jelenik meg a faluban. Aja, szemét emberek, kollaboránsok veszik át a hatalmat, akik (a németek idején) az elhurcolt zsidók vagyonát fosztogatták, most a szovjet hatalom szolgálatában már az egész falut. Az emberekben lassan tudatosodik, hogy a legnagyobb rabló maga a „szovjet” állam, amely még ideológiát is gyárt a fosztogatáshoz (begyűjtés, békekölcsön, kolhoz stb.). Eszter apja hazakerül, két fiútestvére viszont a malenkij robot áldozata lesz. Öccsét 15 évesen temetik el. A családot sújtó tragédiatorzat azzal végződik, hogy Eszter összeroppan, elborul az agya. Hiába jön haza a szerelme is a lágerből, leendő anyósa szétdúlja a fiatalok boldogságát.

Nagy Zoltán Mihály takarékosan bánnik az eszközeivel. A cselekmény — mint mondtam — puritánul egyszerű, ugyanakkor nyelvileg igényes. A meggyalázott, búskomorságba esett lányna lelki rezdüléseit lírai bensőséggel követi, ábrázolja. Balladai tömörséggel. Eszter története ugyanakkor túl is mutat önmagán. Egy közösség, egy magára — sorsára hagyott néptörődék iszonyú kálváriáját mintegy modellezi. Egy sátáni eszme és zsarnok szorítását, az egyes embereket, népeket, generációkat megnyomorító ostoba kegyetlenségét. Amit túlélni, s kiheverni is iszonyú nehéz volt, lesz. De talán éppen a kisregény megjelenése a bizonyosság arra, hogy befejezett műltről van szó, hogy Kárpátalja is elérhetett Európa jelenéhez, s talán lesz jövője is.

A Sátán fattya. Hatodik Síp.
Budapest - Ungvár. 1991.

KÁRPÁTALJA XX. SZÁZADI TÖRTÉNELMÉNEK legtragikusabb, legtöbb áldozatot követelő időszaka az úgynevezett felszabadulás utáni periódus volt. A két világháború együttvéve nem követelt annyi emberáldozatot e vidék magyarságától, mint az új rend új intézkedései. A munkaképes magyar férfiak tízezreit hurcolták a sztalinai lágerrekbe, s az itthon maradottaknak el kellett viselniük mindazt a megaláztatást, nyomort, amelyet a szovjet rendszer kényszerített rájuk szocializmus címén.

Ezekről a testet-lelket nyomorító évekről vall kisregényében Nagy Zoltán Mihály. A szerző egy apró magyar falu

lakóinak életét ábrázolva tárja elénk a megpróbáltatások, közös és egyéni tragédiák szövedékét. Művének központi alakja egy meggyalázott fiatal lány, aki nek mindkét fivére az új kor áldozata lett, s aki hasztalan sóvárog a szerelemre, mert választóját is máshová vezérli kérelhetetlen sorsa. Ám a halál, a kiszolgáltatottság tényénél is megrázóbb, megdöbbentőbb a minden értéket, minden emberit elpusztító, mindent és mindenkit a maga képére formáló hatalom ábrázolása.

Nagy Zoltán Mihály kisregényének megjelenése kétségtelenül jelentős esemény a kárpátaljai magyar irodalom éle-

tében, hisz prózaíróink közül ez ideig csak kevesen vállalkoztak arra (itt Kovács Vilmos és Balla László regényeit említhetjük), hogy nagyobb lélegzetű műben tárják az olvasó elé újabbkori történelmünk e vészterhes időszakát.

A költőként és novellistaként is elismert szerző belső monológokra épülő sajátos stílusban, sok esetben a szabadvers eszközeivel élve, képi hatásokra törekedve vetíti elénk a vegetálással degradált életét, amelyből hiányzik a felemelkedés esélye, amelyben csak feldolgozni és megfulladni lehet.

Horváth Sándor

MAGVETŐ

Nagy Zoltán Mihály
(Kárpátalja)

AZON A TÉLEN

Részlet A SÁTÁN FATTYA című kisregényből

(...)
nyugtalan volt a falu, felbolydult, az emberek arcára felhő borult, micsoda karácsonyunk volt, Istenem, megsütöttük a kalácsot, megfőztük az ünnepi húsleveset, körülültük az asztalt,
de fízelen volt a foszlós kalács, az étel, Ferencre gondoltunk,
él-e, hal-e,
jut-e neki kenyér legalább, ha fekete is,
vajon együtt vannak-e még, Ferenc és Pista, itthon testi-lelki jóbarátok voltak,
nem lehetett a sírást elkerülni az ünnepi asztalnál, édesapám is lehorgaszott fejével, a két gyermek riadtan hallgatott,
szentestén felállítottuk a karácsonyfát,
aranypapírba csomagolt diót, apró kockára vagdalt krumplit aggattunk rá cukorka helyett, alma került, néhány törékeny, díszesen csillogó gömböcske is,
ajándék egymásnak semmi, csupán Isten kishúgomnak új kőcbaba, örült neki,
elmaradtak a betlehemes fiúk, nem volt, aki mókázzon, az itthon maradt idősebbek már restellték, a suhancok még nem értették a módját, maradt az ének,
könnyes szemmel énekeltek anyámmal a Mennyből az angyalt, nem szállt le akkor közénk, nem hozott békességet, szeretetet a világba, szomszéd a szomszédhoz elment kántálni, de tovább, végig a falun, mint más esztendőben, senki,
bor mellé telepedtek, elpanaszolták egymásnak a családot, a falu, a világ baját,
a cigányasszonyok jártak házról házra, mint a régi időkben, kikönyörögtek egy-egy karéjt a karácsonyi cipőből, faradarabot a rétesből, óbégatva panaszolták, elvitte az orosz az ő embereiket is, ez azonban nem egészen így volt,
elbeszélte édesapám,
kevéssé cigányember akadt a foglyok közt, annak a kevésnek is jobban ment a sora, felügyelőfélék lettek, kigúnyolták, üzégelték a magyarokat, a maguk fajtáját is, husángokkal verték az embert, a szerencsétlen Rácz Palit, azt a szegényt megverte az Isten cigánytól szokatlan, világos bőrrel a képén, nem hitték az oroszok, hogy valóban cigány az istenadta, seggberúgták, belökték a többi közé, osztozott a magyarok sorsában, kikötöttek rajta a

fajtabeliek is, nem sokáig bírta az ütlegetést, az éhezést, a hideget, egy reggel csukára fagyottan hajították a halottasszekérre, onnan a gödörbe, volt-nincs, kipipálták a listából,

nem felejtette el édesapám ezt a bánásmódot, Rácz Palit éppúgy sajnálta, mint a magafajta falubelieket, haragosan lekergette a cigányasszonyokat az udvarról, kivált az ismeretleneket, a más faluba valókat, azt mondogatta indulatosan,

ki tudja, melyiknek az ura vagy a kölyke hajkurászta a sárba Palit, csúnyán beszélt velük, meg se állhattak előtte a szerencsétlenek, átkozódva kotródtak el,

de hát milyen az asszonyi szív,
anyám utánuk vetett lopiban egy kis eleséget, talán az átkaiktól való félelmében, talán a rongyos purdék miatt, akiket az anyjuk betanított szokás szerint holmi ügyefogyottan hízelgő karácsonyi köszöntőre és elmondatra velük,

jöttek nagyobbacska cigányfiúk is hegedűvel, ráhúzták kéretlenül minden udvaron, érekeltek hozzá, s kivárták a jutalmat türelmesen, alázatosan,

így telt el a karácsony, azután ránk szakadtak a hétköznapok,
tették a munkabíró férfiak dolgát minden háznál
kölyökökfiúk, öregemberek, asszonyok,
falun a dolog télen kevés,
a jószág gondozása, etetés, itatás, fejés, kitrágyázás,
nekiünk két tejelő tehentünk volt, hozzá egy pár ökör, három disznó, malacok,

a lovakat édesapám negyvenhárom végén eladta, nehogy elkonfiskálják, mint a tizennégyes háborúban,
szekér, szán és más felszerelésünk volt, különb a másénál, édesapám készítette magának,

befogtuk Jóska öcsémmel az ökröket, kivittük a trágyát a földünkre, nem volt sok, három kishold tölgyes a Budaháton, ugyanannyi nagyhold szántó a Palajon, ide hordtuk a trágyát, öcsém nógatta az ökröket, szótlanul ültem mellette, megmosolyogtam a buzgalmát, ahogy az idősebbeket utánozva serénykedett,

jó volt melegen felöltözve a fogaton ülni, nézni a nyugalmasan ballagó ökrök szarva közt a havas domboldalakat, el-elméláztam, milyen csend és békesség a fehér mezőben,
mintha nem lenne háború, gond és baj, szerencsétlen sors,

egy ilyen alkalommal láttuk Jakab Zsigát,
két puskás ember kísérette a falu felé,
Seres Bálint és Varga Márton,
kiadta valaki Zsigát, akadt rá ember, megtalálták, elfogták,
lehajtott fővel jött velünk szemben, kopasz fején kékeslila színt játszott a
bőr, keze a háta mögött, megkötözve, így is kétfelől tartották rá a puskát,
Seres Bálint és Varga Márton,
alja ember mind a kettő,
mit műveltek már a csehek és a magyarok alatt is,
a cseheknél,
elbeszélte édesapám,
fenenagy kommunisták voltak,
gyűléseztek, sztrájkot szerveztek, agiúáltak, csak a munka nem fért a
nyakuk közé, a földjüket elkótyavetyélték, a napszámot rühellték,
harmincnyolcban fordult a világ, magyarok lettünk megint,
fordítottak ők is a köpönyegen, micsoda nagy magyarok lettek egykettőre,
vitték, lobogtatták vivátozva a háromszínű zászlót,
a falu népe elnézte volna tán a pálfordulást, miért ne, az a fontos, magyarok
lehetünk újra, volt, ami volt, felejtjük el a múltat, kinek-kinek a vétkét,
így gondolták sokan,
de nem a hatóság, a csendőrök,
mihamar kutakodni kezdtek Seresék viselt dolgaiban, leleplezték a kétku-
lacsosságot, lecsukták őket, egy évre, kettőre, aztán újra és újra,
azt hitték ezek ketten, lehet csak úgy tengni-lengni bele a világba, mint a
cseheknél, vagyon nélkül, munka nélkül, a szájukat járatva csupán,
hát persze egy ideig lehetett csálni, hazudni, lopni,
Istenemre, erre már én is emlékszem,
hogyan rávetették magukat a halmosi zsidók ithagyott vagyonára, ember
olyan rablást világos nappal még nem látott, széthurcoltak mindent, ruhát,
bútort, edényt, lábbelit, terményt, jószágot,
magasságos Isten,
micsoda különbség ember és ember közt,
mikor kezdték összeszedni a zsidókat, Grósz Ervin magához hívatta
édesapámat, azt mondta neki,
Mihály, maga esztendőig becsütellet szolgált nálam, azóta sincs az
uradalomban ilyen jókezü mesterember,
igazán megbecsültem magát, nem tagadhatja le,
nézze, minket elvisznek, a vagyonunk ebek harmincadjára jut, s ki tudja,
visszakerülünk-e még erre a tájra,
itt ez a csomag,
pénz és egyéb érték van benne, magára bízom, rejtse el, őrizze meg, ha
Isten segítségével visszatérhetünk, akkor megfizessük, ha pedig odave-
szünk, legyen mind a magáé,
meghökölt édesapám, nem fogadta el az ajánlatot,
keressen valaki mást az úr, az én lelkemet ne égesse az a pénz,
megvan nekem már a magam kis földje, igazságszág hozzá, van mestersé-
gem, el tudom tartani a családomat tisztességgel, a másé nem kell,
erősödött a zsidó, kérve kérte édesapámat, de ő nem engedett,
azt felelte,
meneküljön az úr, miért hagyja magát elvitetni, vagy bűjjon el, húzza meg
magát valami biztos helyen, amíg a
zavaros idők elmúlnak,
ilyen ember volt édesapám,
csak azt értékelte, amit e két kezé-
munkájával teremtett, szerzett,
anyám egyetlen egyszer szólt a
magát előtte, mikor a halmosi zsidó
től üres kézzel hazajött,
élhetetlen ember vagy te, Miska,
más ember két kézzel kapott volna
az ajánlaton,
ennyit mondott, éppen csak kicsü-
szott száján a gondolat, szemrehá-
nyás nem volt benne, mégis,
hogyan nézett édesapám, majd fel-
lökte a tekintetével, leszidta nagyon,
a Seres-félék kaptak az alkalmon,
öltükbe hullott a zsidószajré.

Molnos Zoltán:
A FÖLD HALÁLA

FIATAL ERDÉLYI KÖLTŐK

Beke Sándor

BI(N)G BANG

Dél van.

A kozmosz templomában harangoznak.
Valaki hatlovas Göncöl-hintóján
örökmécsessel sétálni kezd az égen.

Valaki mindig ébren van.
Valaki mindig bekopogtat
a sejtek kapuján.

És akkor megkondulnak a harangok.
A lélek harangjai.
A harangvirágok harangjai.
Szépen,
miként a harangocskák a
szánok lovain, télen.

Valaki egy fénypálcikával
mindig
örökmécsesest rajzol az égen.

Bi(n)g Bang.
Bi(n)g Bang.

Dél van.

A kozmosz templomában harangoznak.
Valaki hatlovas Göncöl-hintóján
örökmécsessel sétálni kezd az égen.

Nagy Irén

HÓDOLÓ SZONETT

Meghajtom Teelőtted fejem,
lábadoz teszem hódolatom,
fenséges, megismerhetetlen
vagy és hatalmas vagy, már tudom.

Kételyek, meddő tusák után
Te győztél s győztem általad.
Lehet hatalmasabb győzelem
annál, ha legyőzheted magad?

Letisztult már háborgó elmém,
mint tengerszem legmélye tiszta,
és végtelen fénye belssza.

A mélységben tévelygő lelkem
most fényre ért, telítve veled,
úttalan, elveszne nélkülöd.

Pataki István

levlap kpj-nek

hát maradok
mezőn
erdőn
kecskebucskázók
és vedlett bőrök között
hol a domb alatt
húzódik a város
hol a városban
meghúzódnak az emberek
és szívünkön
feszül a nyereg
hol settenkedő
sátánkodó
gonosz oroz
hol szorul a hurok
a torok
örzöm
a tulipánost
és a fekete dobozt

A HÉTFALUSI CSÁNGÓKRÓL

A szerkesztőség helyénvalónak ítélte, hogy a Székely Útkereső ne csak a jövő felé irányuló „útkereséssel” jelentkezzen. Szükségesnek tartja, éppen ennek az „útkeresésnek” az érdekében, múltunknak a több tekintetben is semmiképp el nem hanyagolható megismertetéséhez való hozzájárulást is. E jó szándék keretében az alábbiakban igyekszem — az adott keretekhez igazodva — a Romániában élő magyarság emlegetni ugyan emlegetett, de alig ismert elenyésző lélekszámú csoportja, a hétfalusi csángók, mai tudásunk szintjén megrajzolható s valószínűnek tekintendő származását ismertetni meg történelméből — érthetőn vázlatosan — képeket fölillantani, annál is inkább, mert a folyóirat hasábjain már napvilágot láttak a moldvai meg a gyimesi csángókat ismertető írások.

A Barcasági-síkság délkeleti szögletében, Brassótól keletre, a Délkeleti-Kárpátok északi lábainál terül el *Hétfalu*. Valójában hét külön községből állt: a *Négyfalunak* nevezett *Bácsfalu*, *Türkös*, *Csernátfalu* és *Hosszúfalu* elnyúló sorban már teljesen egybeépült, a *Háromfalu* néven ismert *Tatrag*, *Zajzon* és *Pürkerec* pedig tőlük és egymástól is kis távolságra fekszik. E falvak magyar lakóit a környező székelység és köznyelvünk *hétfalusi csángónak* nevezi. Magukat a szomszédos székelyektől megkülönböztetendő *hétfalusi magyaroknak* hívják. De ezzel a névvel illetik a barcasági többi magyar falu: *Apáca*, *Krizba*, *Barcaújfalu*, valamint a távolabbi *Halmagy* és *Székelyzsombor* magyarjait is.

Négyfalu 1366-ban, Zajzon 1367-ben, Tatrag 1484-ben, Pürkerec 1500-ban tűnik föl első ízben okleveleinkben. Hadászati fekvés, valamint településföldrajzi tekintetben is Türkös, Tatrag és Zajzon látszik a legrégebbi településnek. Keletkezésükről semmi közvetlen adatunk sincs. Kétségtelen azonban mindenik jóval előbbi kialakulása. Csak a különböző tudományágak eredményeiből lesűrűzhetett *valószínűnek* mondható következtetésekre szorítkozhatunk.

Az Erdélyt a gyeptüzeztetett belső vonaláig a 10. század végéig elfoglaló magyar királyság magától értetődően megszervezte a határvédelmet: erősségeket építettek, határvédelmi feladatokat teljesítő lakosságot telepítettek erre a vidékre is. Most már „csak” az a kérdés: milyen (összetételű) lakossággal kell számolnunk.

Nos, a nyelvészeti kutatások mai eredményei értelmében valószínűleg a 11. században az e tájakon és így az egész Barcaságon is letelepített magyar, valamint különféle őtörök (türk) néptörödékek csoportjainak a leszármazottai. (Türkös és Tatrag helységnevének talán *Barca*, *Törös*, *Tömös*, *Zajzon* hely- és víznév, nemkülönben a Brassó városának is nevet adó egykori *Brassó-patak* neve feltehetőleg bolgár-török vagy besenyő eredetű. Utóbbiak egy része a szászok betelepítésekor (12. század második fele, következő eleje) beolvadt az ide került magyarságba. Beolvadás lett a sorsa a magyaroktól részben szintén itt talált, részben később betelepült csekély számú szláv-ságnak a sorsa is.)

Jelentősen megváltozott a Barcaság népi összetétele a szászoknak az előbb említett betelepítése révén. Ők 14 mezőgazdasági jellegű települést alapítottak, köztük a Cenk-hegyen emelt királyi vár védelme alatt állott helyen Brassó városát (talán inkább a már meglévő helységet fejlesztették tovább). Az addigi királyi birtok ezzel a hadászati tekintetben jelentős délkeleti (hétfalusi) s délnyugati (törösvári) hegyvidékre, valamint a Barcasági-síkság északi meg északnyugati (Apáca, Krizba, Barcaújfalu s az 1513-ban elpusztult Komlós falu vidéke) részén fekvő terület-foltokra (az egykori Felsőfehér vármegye töredékeire) zsugorodott.

A Törösvár vidéki, román lakosságú *Tohant* írott forrásaink 1295-ben említik első ízben *Oláhtelke* néven, de kétségtelen (valamivel) korábbi keletkezése.

A minden tekintetben lassan fejlődő falvaink lakói — oklevelekből tudottan — várjobbágyok voltak. Örökös használatra kapott földjeiken gazdálkodtak. Ennek fejében katonáskodtak. Királyi várhoz tartozásuk, várjobbágy rendiségük és az a tény, hogy politikailag sohasem tartoztak a Székelyföldhöz, mind arra vall, hogy a hétfalusi csángók ősei a Felsőfehér vármegyei magyarság soraiból kerültek ki elsősorban. Ez magyarázza meg azt is, hogy ma is sajátos eredet tudatát őrzik, és a velük határos székelyektől határozottan megkülönböztetve máig magyaroknak tartják magukat.

A természetes szaporulat mellett a bevándorlás is hozzájárult a falvak magyarsága számának a növekedéséhez. 1500-ban csak mintegy 120, 1555-ben pedig már 296 család élt Hétfaluban. A falvak addigi tiszta magyar jellegét ekkor már megbontja néhány szörványosan beköltözött szász és román család.

1765-ben 4011, 1839-ben 9006, 1910-ben 12098 magyar élt itt. Számuk 1930-ban 11831-re esett. 1869 és 1910 között mintegy 4700 magyar költözött el innét, zömmel Romániába.

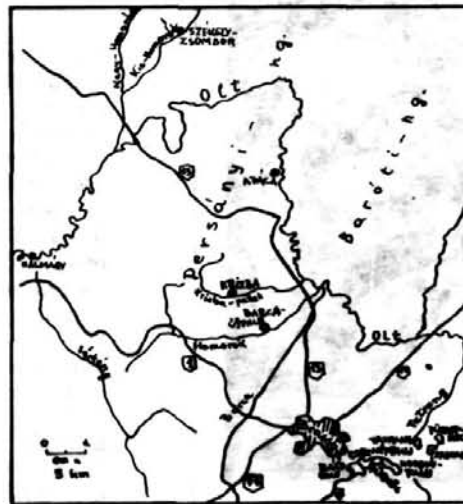
A középkori kivándorlás mellett szinte jelentéktelen a bevándorlás. Az újonnan jött székelyek ui. különböző okok miatt nem tudtak meggyökereszni. Egy-két esztendő múltán újabb bevándorlók váltották föl az előtűnik idetelepülteket. Ámde néhány év elteltével ezek is távoztak. Ez a hullámvás végig kísérhető.

A 16-17. század fordulójáról Havaselvéről a török háborúk, a belső állapotok romlása stb. miatt csoportosan, sokszor egész falvastól szöktek Erdélybe románok. Első állomásuk, érthetően, épp tárgyalt vidékünk volt. „Birodalmunkból egynéhány falvak szöktének el Nagyságod birodalmába — írta a havaselvi vajda 1668-ban I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemnek — némelyek Fogaras tartományába, némelyek Brassó tartományába, némelyek Szebenzékre és pedig nem egyéb latorságukért szöktének el, hanem csak az adónak a nehéz voltáért.”

A kezdetben királyi várbirtokot alkotó Hétfalu egyes részeit a 14-15. században kiszakították adományként. II. Ulászló király (1490-1516) pedig Brassó városának zálogosította el a maradékot. A visszaváltás nem történt meg. Emiatt a lakosság — másfél évszázados ellenkezése ellenére is — Brassó jobbágyaivá vált. A szász polgárság földesurasága társadalmi, gazdasági s egyházi elnyomást jelentett és művelődésükben is jellegzetes nyomokat hagyott.

A hétfalusiak — földjük kevés lévén — a határos szász falvakban vállaltak munkát, de fakitermeléssel és fuvarozással is foglalkoztak.

Összegezőként: a hétfalusi csángók első, ősi rétege a határvédelmi feladatokat teljesítő (Felső)fehér vármegyei magyarok és az itt szintén határt őrzött különböző türk néptörödékek egy részének az összeolvadásából keletkezett. Ez a lakosság már a kora Árpád-kortól (Felső)fehér vármegyei magyarokból gyarapodott. Alaprétege a (háromszéki) székelyek megtelepedését megelőzőn vagy azzal egyidőben (a 12. század végén s a 13. század elején) alakult ki. A későbbiek folyamán pedig, főként a Székelyföld közeli vidékeiről, de Erdély más vidékeiről is költöztek Hétfaluba s olvadtak be a tösgyökeres helyi magyar lakosságba. De kimutatható szászok és románok beolvadása is a románnak megmaradt lakosság mellett.

BARCASÁG Ferenczi Géza rajza

A MAGYAR SZENT KORONA VÉDELMEBEN (II)

KÜZDELEM A SZENT KORONA MÉLTÓSÁGÁÉRT (1)

Révay Péter 1613-ban a Szent Koronát „Magyarország drága kincsének, a szentséges homlok felséges ékességének, a vallás és törvény szent biztosítékának, a béke és háború üdvös zálogának, a jó és balsors biztos próbakövének” nevezte. A Himnusz költője, Kölcsey Ferenc így intette a nemzetet: „a korona dicsősége, szentsége, sérthetlensége néhány század folytában, sorskiváta nehéz áldozatokkal pecsételtetett meg... a mi koronánk jegye a független akaratnak... zálog a mi koronánk”. „A szent korona a magyar államnak megszentelt jelvénye, jelenti azt a közhatalmat, amely a népben van, jelenti az alkotmányos uralmat, az alkotmányosan megosztott közhatalmat, jelenti a Szent Korona ennek a nemzetnek az életét, életének folytonosságát.”

Nemsokkal a koronázási jelvények Magyarországra visszahozatala után néhányan mozgalmat próbáltak indítani a Szent Korona méltóságának visszaállításáért, majd 1989-ben nyíltan is megfogalmaztuk álláspontunkat: „1978-tól tíz éven át pusztulhatott ez a páratlan értékű együttes a Magyar Nemzeti Múzeumban, egy egészen alkalmatlan teremben, eleget téve a voluntarista populizmusnak, holott a Szent Korona egyáltalán nem múzeumi műtárgy, hanem az ezeréves magyar államiság történelmi és jogi jelképe és így semmi keresnivalója sincs a Nemzeti Múzeumban! A közelmúltban elkészített új teremben sem szabad őrizni a Szent Koronát, legfeljebb csak a koronázási jelvényeket. A Szent Koronát mihamarabb át kellene vinni az Országház egyik helyiségébe és a visszaállítandó Koronaórség vigyázza ezentúl a magyar nemzet szent szimbólumát.”

Közéttett állásfoglalásunknak semmi fogantatja nem lett. A Magyar Nemzeti Múzeum vezetősége, láthatólag, sokkal fontosabbnak tartja a korona-látogató tömeg okozta — nem jelentéktelen — forint-bevételt, mint a Szent Korona igazi védelmét!

Az igaztalanul meghurcolt egykori koronaőr-katonák között élt a remény, hogy hazatér egyszer a Szent Korona és akkor ismét szükség lesz rájuk. Különösen Vitéz József koronaőr törzsőrmester küzdött tántoríthatatlan és nemes megszállottsággal azért, hogy visszaállítsák a koronaórséget.

1990 későtavaszán beadvánnyal fordultunk a Magyar Köztársaság ideiglenes elnökéhez, dr.Szűrös Mátyáshoz.

Mélyen Tisztelt Elnök Úr!

Az ezeréves Magyarország történelmi és jogi jelképe a Szent Korona, amely 1978 óta ismét itthon van. Úgy gondoljuk, hogy — minden jószándékú erőfeszítés ellenére — nem megfelelő helyen őrzik féltett nagy kincsünket. A magyar Szent Korona nem múzeumi tárgy, nem állandó közszemlére kitehető régiség, ezért mély tisztelettel arra kérjük Elnök Urat, szíveskedjék nagy tekintélyét latba vetni annak érdekében, hogy a Szent Koronát átszállítsák az Országház egyik termébe, és ott — különleges körülmények között — őrizték. A nemzet nagy ünnepein tegyék csak közszemlére, megfelelő ceremóniák mellett. A jelenlegi helyzet szegényteljes és méltatlan a magyar államisághoz, a magyar néphez.

A Szent Korona őrzésére szolgált a magyar királyi koronaórség. Önálló osztagként a magyar honvédség része volt, a Honvédelmi Minisztérium igazgatása alá tartozott. Létszáma 24 fő és 5 honvéd. Azt szeretnénk, ha újjászülethetne a koronaórség hagyományos díszegyenruhájával együtt.

Tekintettel arra, hogy a koronaórség az Államfő díszegysége is volt, mély tisztelettel kérjük Elnök Urat, segítse elő a magyar koronaórség újjászületését, ismételt megszervezését. A részletekről külön beadványt készítettünk Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter úrnak.

Budapest 1990. május 29-én

Megkülönböztetett tisztelettel

dr.Kállay Miklós

Kéry Kálmán

Vitéz József

1990 májusában beadvánnyal fordultunk az új honvédelmi miniszterhez, dr.Für Lajoshoz.

Sem Szűrös Mátyás, sem Für Lajos a beadványokra nem válaszolt.

Ezt követően 1991 elején Vitéz József közvetlenül a Magyar Köztársaság Elnökéhez, dr.Göncz Árpádhoz fordult, aki a következő választ adta.

Tisztelt Uram!

Wisinger szerkesztő úr átadta az Ön levelét, amelyre érdemben én sem válaszolhatok többet, mint amit a munkatársam írt februárban. Nem véletlen, hogy Szűrös Mátyástól és Für Lajostól még csak választ sem kaptam. Az ország közhangulata, az általános politikai helyzet mind azt diktálja, hogy a múlt külsőségeinek feltámasztásával csínjában kell bálnunk. Ezért jómagam még akkor is tétovázni a koronaórség visszaállításának elrendelésében, ha a honvédelmi miniszter úr ezt tanácsolná. Ám, amint Ön is sejtí, erről szó sincs.

Budapest, 1991. április 24-én

Üdvözlettel: Göncz Árpád

(Folytatjuk)

**Geobitzász králész, Turkia hívó királya.
I.Géza magyar királynak tartják.**

Zenetörténetünk

5. Középkor — Egyházi zene (IV)

Hatása a magyar népzeneire, fennmaradt gyűjteményeink

A gregorián zene állandó jelenléte, folyamatos templomi gyakorlata és rendszeres iskolai-kolostori oktatása folytán már a középkorban magyar jellegű-eredetű egyházi anyag keletkezését is elősegítette, sőt, hatott a világi zenére, a népdalra is. Gregorián ének és magyar népzene gyümölcsöző kapcsolatára már Kodály Zoltán figyelmeztetett, bár akkor még teljességgel hiányoztak az erre vonatkozó előmunkálatok. Igen meggyőző példaként egy Zobor-vidéki aratási népdal s egy *Alleluja*-melódiát állított párhuzamba. Járdányi Pál Rajeczky Benjaminsnak középkori magyar himnuszokat feltáró és kiadó munkája nyomán, annak hatására fogalmazata meg, hogy „...a gregorián és a magyar népdal közötti kapcsolat és rokonság sokkal mélyebb, mint valaha is sejtettük volna.”

A fennebb említett magyar himnusz-anyag mellett — egyházzenei vonatkozásban — elsősorban a magyar szentekről szóló énekek keletkezését tartja számon a zenetörténet. Feltételezhető például, hogy Váradon keletkezett a 12. század vége felé a Szent László királyt ünneplő historia propria, — közismert lévén, hogy Várad Szent László temetkezési helye és őt tisztelte védőszentjeként a város. Igen figyelemre méltó ezzel kapcsolatban Dobszay László vélekedése: „III. Béla szorgalmazására 1192-ben megtörtént László király szentté avatása, azé az uralkodóé, aki — néphagyományunk is tanúsítja — oly népszerűvé vált igazságossága, hősiessége révén. A szükséges új énekek megalkotása nyilván László temetési kultuszhelyének, Váradnak a klérusaira várt. Várad püspöke ez időben Elvinus — talán ugyanaz az Elvinus, aki korábban Párizsban tanult. Mindenesetre a *Szent László officium* énekei francia hatásról tanúskodnak, az officium himnusza és a mise sequentiája pedig éppen az új szentviktori stílusban készült (...). László sequentiája azonnal népszerűvé válhatott, hiszen a Pray-kódexben XIII. század eleji (utólagos) bejegyzéssel egy olyan Mária-sequentiát találunk — tiszta magyar notációval! — mely a László-sequentia zárószakaszát alakítja át, ismét dicséretes költői ügyességgel, Mária-énekké.”

Amint teltek a századok, egyre gyakoribbakká váltak az ezen a vidéken keletkezett—összeállított kéziratos egyházzenei gyűjtemények. Napjainkban ezek legteljesebb számbavétele Szendrei Jankának az érdeme, aki a többszörös pusztulás-pusztítás ellenére is viszonylag gazdag képet tár az utókor elé a fennmaradt kéziratokról, valamint a ritkább nyomtatott forrásokról. E felbecsülhetetlenül értékes anyagban találunk 12. századi gyulafehérvári *lectionariumot*, a 14. századból két *Antifonálét*, *Brassói Graduált*, *Breviáriumot*, *Missalét*, *Kolozsvári Graduált*, s egy *Psalteriumot*. A 15. századból három *Antifonálé*, három *Missalé*, ferences *Psalterium*, *Himnuszgyűjtemény*, a *Lippai* (ferences) és a *Váradi Antifonálé* maradt fenn az utókorra. A 16. századiak tovább gazdagítják ezt az örvendetes sort egy *Antifonáléval* (1512), a csíksomlyói ferences *Nocturnaléval* (1522), ferences *Graduáléval* (1524), az 1528 előtti *Kolozsvári Gra-*

duáléval, az 1534-ből származó *Erdélyi Graduállal*, a század elejéről való *II. Brassói Graduállal*, s a század második feléből ránkmaradt *Batthyány-Graduállal*. Szendrei Janka egy-egy faksimilét is közöl a brassói, erdélyi és *Kolozsvári Graduából*, illetőleg a szebeni *Vigiliából*. További értékes kötetként említhető a *Marosvásárhelyi Gyűjtemény*. A Brassói Graduál és az Erdélyi Graduál helyi gregorián változatok keletkezését is szemlélteti.

A reformáció idején, majd a török terjeszkedéssel a kolostorok száma csökkent; egyes szerzetesrendek megszűntek, egyházközségek Luther, majd Kálvin, illetőleg Dávid Ferenc tanításának követőivé szegődtek, de számos helyen — még Bethlen Gábor és a Rákócziak idején is — tovább élt és virágzott a gregorián zenekultúra, mindenekelőtt Csíkban, Gyergyóban, a háromszéki Szentföldön s a kolozsmonostori konventhez tartozó falvakban. Hogy a protestáns egyházi zenében milyen fokon és milyen változtatásokkal élt tovább a gazdag gregorián hagyomány, arról az *Öreg Graduál* (1636) tanúskodik.

A gregoriánnak a magyar népzeneire gyakorolt hatását illetőleg ma már számos példát tart nyilván a zenetörténet. Ezek közül csak a mi vidékeinkről származókból idézünk néhányat.

Szabolcsi Bence kézikönyvében a *Gloria patri et filio* dallama mellé állítja a Gyergyószentmiklóson gyűjtött *Szivárvány havasán felnyótt rozmaringszál* kezdetű népdalt. Rajeczky Benjamin kutatásai nyomán Erdélyből, Moldvából, Bukovinából származó további példák idézhetők:

*Salve, crux sancta — Szivárvány havasán,
Christe redemptor — Jere velem Mónár Anna,
In diebus illis — Egészséggel gazda,
Tu splendorem — Fordulj, kedves lovam stb.*

Rajeczky Benjamin hívta fel a figyelmet a későgregorián ékítés és a magyar népdal díszítő elemeinek alkalmazásában rejlő rokonságra, úgyszintén a zoltár-tónus jelenlétére (pl. *Mint gerlice madár, Me még vaj két árváját, Mónár Anna szép menyecske*), valamint a székely betlehemes recitativók lectio-tónusára.

Domokos Pál Péternek köszönhetjük két teljes és egy töredékes, 16. század közepéről származó, csíksomlyói, magyar nyelvű praefatio megmentését és közlését. Szendrei Janka egy erdélyi *Te Deumot* is elemzett. Ugyanó — Dobszay Lászlóval — a *Szivárvány havasán* kezdetű ének stílus-csoportjához tartozó réteg vizsgálata kapcsán további szálakat göngyöltett fel; az általuk említett gregorián énekekből idézünk néhányat: *Beatus virgo, Benedictus Dominus, In exitu Israel, Sextus ut, Tali tenore tonus, Almi prophetae*.

Igaz, hogy valamivel későbbi a példa, de ide kívánczik: Apor Lázárnak a Kájoni-kódexből ismertté vált tánca mise *Agnus*-ának kódájával mutat rokonságot.

Egyházi és világi zene kölcsönhatására későbbi századokban is találunk majd példákat.

Benkő András

GYERMEKEKNEK

Nagy Olga

4. HAMUPIPÓKE IGAZSÁGA

Nem tudom, gondolkodtatok-e azon, hogy a mese hőse mindinkább nem a híres és nevezetes vitézekből kerül ki, hanem kisemmizett emberekből. Hamupipóke mindig hamuban ül, lenézett, kiszolgáltatott. Mégis ő az, aki valamilyen csodás segítség által környezetéből kiszabadul s méltó lesz a királyfiú kezére.

Igen ám, csak hogy a Hamupipóke lányról meg fiúról kiderül, hogy a rábízott feladatot jobban elvégzi, mint bárki más. Mert a három fiú közül ő az, aki a sárkányoktól megdézsmált nyáját vagy a fát, amelyet minden éjjel meglopnak, megőrzi. S miért? Mert ő a jószívű, ő ad enni a kisegérnek, aki tőle kér. Öregember kér elemózsiájából, s ő tanítja meg, hogy mit kell tennie.

De ugyanígy kiderül az igazsága Hófehérekének is, akit a gonosz mostoha el akar pusztítani. Az arany hajú ikrek pedig, akiket a gonosz banya egy ládába tesz és vízre ereszt, nem pusztulnak el, hanem halász ember kifogja őket, és hosszú küzdelmek árán az igazság is kiderül.

De tudunk libapásztor meg disznópásztor hősökről is, akik olyan próbákat végeznek el, amit senki más rajtuk kívül. És az egyszerű kertészlegény is boldog lesz. A mostoha által eltaszított szegény leány sem pusztul el az idegenben, ahová száműzik, hanem éppen ez lesz későbbi boldogságának alapja.

De van még egy másik tanulsága is ezeknek a meséknek, amelyben a hős vagy a hősnő ilyen lenézett és kisemmizett. Ez pedig az, hogy sohasem a látszat számít. Hajlamosak vagyunk arra, hogy mi is a külső után ítéljünk. Kinek van szebb ruhája? Ki gazdagabb? Kinek az apja jómódú? Pedig nem a külső, hanem a belső értékek számítanak, mint ahogy előzőleg már láttuk: a segítőkészség, az irgalmasság, a másokért való küzdelem. Jézus is úgy vonult be virágvasárnapján egy szamar hátán, mint a szegények és kisemmizettek jötevője, s ő lett az egész világ szabadítója: ő tanított meg minket, hogyan kell élnünk.

Végül gondolkodtatok-e azon, hogy a mesében miért győz mindig a lenézett, a kifosztott, a megalázott? Azért, mert a mesében mindig az elnyomott kisemberek, a valamikori rabszolgák, később jobbágyok, majd szolgák, zsellérek mondták el a vágyaikat, szolgáltattak maguknak igazságot. Mert, ha az életben nem az elesett, nem a megalázott győzött, ők azzal vigasztalták magukat, hogy megálmodták ezt a győzelmet. A mese a kisemberek, a lenézettek a vágyait fejezte ki, és sohasem állott a hatalmasok oldalán.

Ez a mesének az a csodálatos igazsága, amely máig tanulságot szolgál. Mire tanít? Arra, hogy *akármilyen elnyomott helyzetben bízni és remélni kell*. Hogy ha igazságtalan a világ, amelyben élünk, akkor is megálmodjuk az igazságos világot, amelyben a jó és a becsületes győz. Az emberek mindig hittek ebben. Így álmodtak meg egy aranykort, amely szerintük valamikor az ősi időkben létezett, és így álmodták meg az egyszerű emberek a mesékben a *jobb és igazságosabb világot*. Nem a valót, hanem annak égi mását — mondta Arany János. Nos, ezt adta a népmese az igazságot szomjazó embereknek.

Juhász Ferenc

(Magyarország)

ÁLL MÉG A HÁZ, AHOL SZÜLETTEM

Áll még a ház, ahol születtem,
hol anyám dajkált és szoptatott,
állnak a kéklő, görcsös szilvafák.
S fűrtökben fönt a csillagok.

Két szülőm fejét a tél már behavazta.
Ha megölelnék, mint nagy fiút,
nézzük a lombot és a kicsi kertet,
s az utat, amely messze fut.

Ők szültek dalra, s a dalt már sose adnám!
Szívemből szakad és egy velem.
Ó, amíg élek, zengjen énekemben:
szabadság, munka, öröm, szerelem.

SZÉKELY ÚTKERESŐ
Irodalmi és művelődési folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő:
BEKE SÁNDOR

Szerkesztőség:
BALÁZSI DÉNES
CSOMORTÁNI MAGDOLNA
GYÖNGYÖSSY JÁNOS
KELEMEN KATALIN
KOZMA MÁRIA
PÁLL SZILÁRD
RÓTH ANDRÁS LAJOS
Állandó munkatársak:

Beregszász (Kárpátalja)
PENCKÖFER JÁNOS

NAGY OLGA
TÓKÉS ISTVÁN

Brassó
LENDVAY ÉVA

Margitta
PAPP ATTILA

Budapest
BAKAY KORNÉL
BALÁZS GÉZA
GYÁRFÁS ENDRE
NAGY GÁSPÁR

Marosvásárhely
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
TÖRÖK LÁSZLÓ

Bukarest
BARABÁS ISTVÁN
CSEKE GÁBOR

Miskolc
HAJDU GÁBOR
HORPÁCSI SÁNDOR

Csikszereida
KARDALUS JÁNOS
SZŐCS JÁNOS

Nagyvárad
FÁBIÁN IMRE
GITTAI ISTVÁN
JAKOBOVITS MIKLÓS

Gbelce (Csehszlovákia)
LISZKA JÓZSEF

Sepsiszentgyörgy
MÉSZELY JÓZSEF
VERESS DÁNIEL
ZSIGMOND GYÓZÓ

Gyimesközélpok
TANKÓ GYULA

Székelykeresztúr
FEKETE JÁNOS
GÁLFALVI SÁNDOR

Halmaj (Magyarország)
CSEH KÁROLY

Kibéd
RÁDULY JÁNOS

Székelyudvarhely
FERENCZI GÉZA
HUBES ÉVA

Kolozsvár
BALOGH EDGÁR
BENKÓ ANDRÁS
CSEKE PÉTER
EGYED ÁKOS
FERENCZI ISTVÁN
FODOR SÁNDOR
IMREH ISTVÁN

KOMORÓCZY GYÖRGY
KOVÁCS SÁNDOR
LŐRINCZ GYÖRGY
LŐRINCZ JÓZSEF
SZABÓ BARNÁ
VÓFKORI GYÖRGY
VÓFKORI LÁSZLÓ

Kiadja az ERDÉLYI GONDOLAT KIADÓ Kft.
Felelős kiadó: BEKE SÁNDOR

A szerkesztőség címe: 4150 Székelyudvarhely Szabók u. 10/6, RO
Levél cím: 4150 Székelyudvarhely, Postafiók 40, RO.
Anyagi támogatásukat a következő folyószámlára tehetik:
40.72.2.02.1.91. Kereskedelmi Bank Székelyudvarhely

Folyóiratunk kapható a könyvesboltokban.

Terjeszti, és belföldi megrendeléseket
elfogad a csikszereida ZENIT Rt.

(Petőfi u.10. szám 4100 Csikszereida, RO)

Megjelenik a székelyudvarhelyi
ROMCAN és az **ELEKES INTERCOM Kft**
anyagi támogatásával
Szedi és nyomja a székelyudvarhelyi
INFOPRESS Rt.

A MOLDVAI CSÁNGÓ MAGYAROKRÓL

„ANYÁM, ANYÁM, ÉDESANYÁM”

Anyanyelvünk gyakorlásában a moldvai csángókat már a múlt században korlátozták. I.N. Camilli új Iasi-i püspök parancsa (1884) szerint a templomban az imádságokat csak románul mondhatták el a hívők. Amikor a Iuzi-kalagoriak engedélyt kértek, hogy magyarul imádkozhassanak a püspök ímígyen fakadt ki: „Kérem Iuzikalagor lakóit, akik ebben az országban születtek és nőttek fel, annak a kenyérét ették, mondják meg nekem, hogy magyarok-e vagy románok; ha magyarok menjenek Magyarországra, ahol magyarul beszélnek, de ha románok, mintahogy igazán azok, szégyelniük kell magukat, ha nem ismerik az ország nyelvét”. Az ismert tények és igényeik ellenére mások eldöntötték, hogy mi a nemzetiségük, és milyen nyelven beszélhetnek. A nacionalizmust, sovinizmust a hivatalos politika rangjára emelték. A nacionalizmus azonban, nem román találmány. Máshol is éppen olyan arcátlan és embertelen, mint Romániában. A kérdés ez esetben csupán az, hogy miért kellett a rúdnak annyira rájárnia a csángó-magyarokra, mikor ők a legmesszebbmenően lojálisak voltak hazájuk iránt, soha sem veszélyeztették az állam egységét, épségét.

A moldvai magyaroknak, mint láttuk, saját vérükből való papok kellettek. Amikor azonban megkapták köszönet nem sok volt bennük. Képzésüket, nevelésüket a hatalom teljesen a nacionalista ideológia és politika szolgálatába állította. Ezek a papok a saját népük, híveik nyelve és tradíciói ellen viseltek állandó háborút. Természetesen az iskolában románul folyt az oktatás. „A magyar nyelv az ördög nyelve” állították éppen ők a papok. Karrierizmusból, nevelés és pressziók hatására saját értelmisége árulta el azt a népet. Az az etnikum pedig, amely a jelenkorban nélkülözni kényszerül szellemi munkásainak összetartó, közösséget építő erejét, előbb-utóbb beolvad, eltűnik. Léte hamarosan a múlthoz tartozó lesz.

1946 után úgy tűnt, hogy a moldvai magyarság sorsa nem ez lesz. Vidékünkön 100-nál több anyanyelvű iskola és egy tanítóképző létesült. Nyelvük, népi kultúrájuk értékeinek feltárására a legkiválóbb erdélyi magyar tudósok, szakemberek vállalkoztak. Óriási gyűjtőmunka vette kezdetét. Ez sajnos, nem tarthatott tovább egy évtizednél. A 60-as években újból rájuk szabadították a nacionalistákat. Soha nem hallott hadjárat

indult ott minden ellen, ami magyar. Ha valamikor Európa legbékésebb etnikuma volt, most a moldvai magyarság Európa legmegfélemlitettebb, legmegalázottabb kisebbségének a címét „érdemelte” ki. Olyan kántorral beszéltem, aki éjnek idején volt kénytelen a Szeretbe dobni könyveit, köztük Kájoni énekeskönyvét és Petőfi költeményeit. Bűnül rótták fel az 1907-es parasztfelkelés szemtanúinak, ha magyarul megszólaltak, visszaemlékeztek az eseményekre.

Amikor Demény Piroska a román televízió, a Művelődési Tanács engedélyével ment népdalt gyűjteni, kurtán-furcsán a legrövidebb úton kiutasították. Egyik kéz nem akarta tudni, hogy mit tesz a másik.

Sokat beszélhetne Kallós Zoltán a népköl-

tészet gyűjtésének viszontagságairól. Ha élne Lakatos Demeter, szabófalvi népi költő, vajon mit mesélne, miről beszélhetne? Az idegen, ha magyar volt és ellátogatott a csángóföldre, örvendhetett, ha „hátravaló” (verés) nélkül megúsza. Több mint száz éve annak, hogy a csángómagyaroknak nemzetiségüket megvallani, vagy nemzetiségükért kiállni veszélyessé, sőt néha életveszélyessé vált. Elszigeteltségük mellett ez is oka, hogy ők jobbnak látják-látják, ha csupán „katolikusok” maradnak.

Nem volt az elég, hogy az erőszakos beolvasztási politika eredményesen működött, hozzáálltak múltjuk elorozásához, eredetük átfestéséhez, történetük átírásához. D.Martinas: *Originea ceangailor din Moldova* (A moldvai csángók eredete) című könyv szerzője volt erre a vállalkozó. Az ne zavarjon senkit, hogy a könyv legalább 80%-ban hazugság. Európa egy országában sem hazudtak annyit az utóbbi évtizedekben mint nálunk. D.Martinas kapja magát és „bebizonyítja”, hogy a moldvai csángók elszékelyesített románok, akik a Székelyföldről menekültek Moldvába.

D.Martinas, ha elrománosodott az az ő dolga, de senki és semmi nem jogosította fel arra, hogy figyelem kívül hagyjon, vagy félremagyarázzon alapvető dokumentumokat, hogy magyar, román, német, finn nagynevű tudósok kutatási eredményeit semmibe vegye.

Így hát a moldvai magyarok tulajdonképpen nincsenek is. Ez a lakosság, amely ontja magából a magyar népköltészet kincseit, nem is létezett, nem is létezik, hiszen a hivatalos statisztikában nem szerepel.

A közelmúltban olyan súlyos csapások érték e népcsoport tradícióit, anyanyelvét, hogy a jövő évtized elhozhatja, s félő, hogy el is hozza a teljes beolvadásukat. A húsz éve 80-90 000-re becsült magyar anyanyelvű moldvai csángónak, saját anyanyelvű iskolahálózat, saját hitélet nélkül, rövidesen csak a híre marad. De vajon szabad-e mindent a más nemzetiséget faló román nacionalizmus számlájára írunk? A magyarság nem felelős semmiért? Hosszú a sora azoknak, akik sokat tettek a csángókért. A sor elejére Domokos Pál Pétert írjuk, őt követi Kallós Zoltán, Szabó T. Attila, Márton Gyula, Kós Károly és mások neve.

A legfájóbb igazság viszont ez: a csángó-magyarság a magyar nemzetnek századokon át mostoha gyermeke, kitett árvája volt. Elfelejtett nép, melynek kérései, panaszai nem találtak meghallgatásra és orvoslásra sehol. E nép vérlázító elhagyatottságát Domokos Pál Péter egy csángó ballada soraival érzékeltette:

*Hallgass, anyám, hallgass,
Anyám lettél lenne
El sem hagytál lenne.*

Hogy a 80-as években már az egész erdélyi magyarságot a diktatúra „csángósította” azt jól tudja mindenki. Romániában minden magyar csángó lett, más mentsvár, számukra nem lehet, mint a meggondolt, okos és becsületes összetartás, a hagyományaik, nyelvük megőrzése és egymás segítése.

Az ERDELYI GONDOLAT KIADÓ gondozásában megjelent:

Kapható a könyvesboltokban.